

MISJA I POSŁUGA UNIWERSYTETU KATOLICKIEGO¹

Jan Paweł II w Konstytucji apostolskiej o uniwersytetach katolickich *Ex corde Ecclesiae* (1990) napisał: „Podstawową misją uniwersytetu jest nieustanne poszukiwanie prawdy poprzez badania naukowe, przechowywanie i przekazywanie wiedzy dla dobra społeczeństwa. Uniwersytet katolicki uczestniczy w tej misji w sposób zgodny ze swym szczególnym charakterem i swymi celami” (nr 30).

W tym kontekście podejmowana przez nas refleksja będzie miała na uwadze misję Uniwersytetu katolickiego wobec Kościoła i społeczeństwa, oraz formacyjny wkład nauczycieli akademickich w przygotowanie studentów, jako ludzi kultury odpowiedzialnych za jej przekaz i krzewienie jej we własnym kraju i w świecie.

W misji Kościoła dla społeczeństwa

1.1. Nowa ewangelizacja

Jak wskazuje cytowany przed chwilą tekst konstytucji apostolskiej, posługa Uniwersytetu katolickiego jest ściśle związana z jego misją, a źródłowo z misją Kościoła określoną przez samego

¹ Od Wydziałów nauk kościelnych pozostają odrębne **Uniwersytety katolickie**, które prowadzą nauczanie i badania naukowe, w świetle wiary chrześcijańskiej, w zakresie dyscyplin naukowych wspólnych dla wszystkich uniwersytetów. Uniwersytety katolickie i Instytuty studiów wyższych nadają stopnie i tytuły na podstawie umów z odpowiednimi władzami cywilnymi państw, na terenie których działają. Dlatego sposób uznania stopni i tytułów Uniwersytetów katolickich jest identyczny ze stopniami i tytułami nadawanymi na publicznych uniwersytetach tego samego państwa. Status Uniwersytetów katolickich jest regulowany *Kodeksem Prawa Kanonicznego* (kan. 807-814), Konstytucją apostolską *Ex corde Ecclesiae* (1990), oraz normami Konferencji Episkopatów i statutami wewnętrznymi każdej instytucji naukowej. Jednocześnie przestrzegają one prawodawstwa i struktur akademickich odpowiednich państw, na terenie których działają.

Chrystusa w słowach: „I ustanowił Dwunastu, aby Mu towarzyszyli, by mógł wysyłać ich na głoszenie nauki” (Mk 3,14), i „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15; por. Mt 28,19-20).

Skoro ów misyjny nakaz Chrystusa jest związany z samą naturą Kościoła, i dlatego ma charakter ciągły, to powstaje pytanie: w jakiej sytuacji znajduje się Kościół, a wraz z nim głoszenie prawdy zawartej w Ewangelii, wobec kryzysu współczesnego społeczeństwa, które coraz bardziej staje się bezradne w powiązaniu wartości technicznych z historycznymi wartościami i ciągłą tradycją religijną?

Obserwacja aktualnego stylu zachowań w społeczeństwie, coraz bardziej wielokulturowym, upoważnia do określenia pozycji Kościoła mianem *sytuacji misyjnej*. Misyjny charakter Kościoła został wyraźnie przypomniany już przez ostatni Sobór w Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła *Ad Gentes Divinitus* i w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*. Istotnym elementem misyjnego programu Kościoła jest ewangelizacja kultury, czyli przeniknięcie chrześcijaństwa w kulturę miejsca i czasu. Temat ten stał się bardzo aktualny także na Synodzie Biskupów (1974), którego owocem stała się Adhortacja apostołska Pawła VI *Evangelii nuntiandi* (1975).

Adhortacja *Evangelii nuntiandi* precyzyjnie określiła program nowej ewangelizacji dla Kościoła powszechnego. Paweł VI miał przed oczyma duchową sytuację Europy złączoną, jak to określił H. de Lubac, z „dramatem ateistycznego humanizmu”², i stąd wyrasta wprost konieczność nowej ewangelizacji, o czym Jan Paweł II powiedział: „Nie jest to encyklika, ale swym ciężarem gatunkowym przerasta może wiele encyklik. Przede wszystkim stanowi jak gdyby przetłumaczenie Magisterium soborowego na to, co jest istotnym zadaniem Kościoła: *Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii!*”³

Kontynuując ten misyjny szlak, w roku 2003 Jan Paweł II przekazał Kościołowi Adhortację apostołską *Ecclesia in Europa*, prezentując ją jako ważny program dla Kościołów w Europie dla realizacji ich misji ewangelizacyjnej.

² Paweł VI, Adhort. apost. *Evangelii nuntiandi*, 55; por. H. de Lubac, *Le drame de l'humanisme athée*, Ed. Spes, Paris 1945.

³ Jan Paweł II, *Przekroczyć próg nadziei*, s. 18.

W tym samym duchu temat *nowej ewangelizacji* podejmuje Konstytucja apostolska o uniwersytetach i wydziałach kościelnych *Sapientia christiana* (1979), według której problem ewangelizacji nie odnosi się wyłącznie do głoszenia Ewangelii na coraz rozleglejszych obszarach, do których jeszcze ona nie dotarła, ale także do jej wejścia w świat kultury. Na tym terenie działalności Kościoła szczególna rola przypada Uniwersytetom katolickim, które z natury swej dążą do tego, by realizować „publiczną, stałą i powszechną obecność myśli chrześcijańskiej w całym dążeniu do rozwoju wyższej kultury”⁴.

Identyczna myśl została wyrażona w Konstytucji apostolskiej o uniwersytetach katolickich *Ex corde Ecclesiae*, według której: „Uniwersytet katolicki, doprowadzając do spotkania między niezgłębionym bogactwem zbawczego orędzia Ewangelii a licznymi i rozległymi dziedzinami wiedzy, w których bogactwo to znajduje ucieleśnienie, pozwala Kościołowi na nawiązanie niezwykle owocnego dialogu z ludźmi wszystkich kultur. Człowiek bowiem żyje w sposób godny dzięki kulturze, jeśli zatem odnajduje swą pełnię w Chrystusie, Ewangelia – ogarniając i odnawiając człowieka we wszystkich jego wymiarach – okazuje niewątpliwie swą płodność także w dziedzinie kultury, którą człowiek ten żyje”⁵.

1. 2. Dialog kulturowy

Porównując to przesłanie konstytucji *Ex corde Ecclesiae* o kulturze z wypowiedziami ostatniego Soboru i późniejszymi dokumentami magisterialnymi Kościoła mówiącymi o relacjach Kościoła z kulturą, trzeba zauważyć, że nie mówią one o *kulturze katolickiej* ale o *mądrości chrześcijańskiej*⁶. Należy bowiem mieć na uwadze, że chrześcijaństwo nie jest określoną kulturą, a tym bardziej jakąś ideologią, ale jest życiem i postępowaniem zgodnym ze wskazaniem jego Założyciela, Jezusa Chrystusa, Boga – Człowieka; jest także historią. Dlatego inspiracja chrześcijańskiego działania wypływa z jego tożsamości bosko-ludzkiej, a tym samym

⁴ Jan Paweł II, Konst. apost. *Sapientia christiana* II; por. Paweł VI, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, 10.

⁵ Jan Paweł II, Konst. *Ex corde Ecclesiae*, 6.

⁶ Por. Konst. apost. *Sapientia christiana*, Wstęp.

chrześcijanin żyjący w świecie jest wezwany do wysiłku doskonalącego świat i doskonalącego duchowo swoje własne człowieczeństwo.

Świadomość Kościoła o jego współodpowiedzialnej roli za sytuację człowieka w świecie współczesnym nie wiąże go z określoną ściśle kulturą, bo jest on posłany do niesienia Ewangelii wszystkim narodom o różnych kulturach, o czym przypomina Sobór Wat. II:

„Pomiędzy orędziem zbawienia a kulturą ludzką istnieją wielorakie powiązania. Bóg bowiem, objawiając się ludowi swemu aż do pełnego okazania się w Synu wcielonym, przemawiał stosownie do stanu kultury właściwego różnym epokom”⁷

W stwierdzeniu tym została podkreślona mediacyjna funkcja kultury w przekazywaniu treści Bożego Objawienia i w rozwoju wiary. Wzajemna relacja między wiarą i kulturą ma swoje źródło w historycznym fakcie wskazującym, że sama wiara oparta na wydarzeniu Osoby i dzieła Jezusa Chrystusa wymaga pośrednictwa kultury dla jej właściwego przekazu. Analogicznie do mediacyjnej funkcji kultury wobec wiary, również Kościół świadom swej uniwersalnej misji nawiązuje łączność z różnymi formami kultury dla obopólnej korzyści⁸. Z tej wzajemnej relacji wypływa obowiązek troski o integralny rozwój kultury i zabezpieczenie jej autonomii i wolności, podobnie jak wolny i autonomiczny jest akt wiary.

Pozytywna relacja między wiarą i kulturą jest wymogiem antropologicznym, gdyż brak należytego poznania podstawowych treści zwartych w wierze i w kulturze prowadzi często do postaw i osądów moralnych kontrastujących z normami, na których opiera się wielowiekowa cywilizacja⁹.

W kontekście religijno-kulturowym każdej epoki, a dziś szczególnie, ważną rolę i zadanie w pozytywnym ukazaniu i realizowaniu wzajemnych relacji wiary i kultury mają kościelne instytucje akademickie. W tym celu Kościół powołuje uniwersytety katolickie i wydziały nauk kościelnych dla promowania dialogu między wiarą i kulturą, poprzez chrześcijańskie i profesjonalne przygotowanie

⁷ Sob. Wat. II, Konstytucja *Lumen gentium*, 58.

⁸ Por. Tamże, 58; por. Cz. Rychlicki, *Wiara a kultura*, „Studia Płockie” 27 (1999), s. 43-47

⁹ Por. R. Fisichella, *La nuova evangelizzazione. Una sfida per uscire dall'indifferenza*, Mondadori, Milano 2011, s. 76.

mężczyzn i kobiet, zdolnych do podjęcia odpowiedniego w tej materii zadania. Uniwersytety katolickie i wydziały nauk kościelnych respektują normy prawodawstwa cywilnego krajów, w których są erygowane. W przekazie materii studiów w sposób szczególny skierowane są na Objawienie chrześcijańskie i na dyscypliny naukowe z nim związane, a pozostające w ścisłej relacji z ewangelizacyjną misją Kościoła¹⁰.

Udział uniwersytetu katolickiego w ewangelizacyjnej misji Kościoła powinien ściśle odpowiadać naturze i celom właściwym uniwersytetowi i wydziałom, jako akademickim centrom naukowym. Dlatego jest charakterystyczne, że konstytucja *Sapientia christiana* stawia na pierwszym miejscu działalności tych centrów naukowo-dydaktycznych nie tyle nauczanie, ile badania naukowe. Oznacza to, że od nich Kościół spodziewa się efektywnego wkładu dla otrzymania należytej odpowiedzi na współczesne wyzwania świata, zwłaszcza związane z sekularyzacją, ze zdecydowaną mentalnością technologiczną, z pluralizmem religijnym, oraz z problemami natury etycznej, jak: bioetyka, problem rodziny, sprawiedliwość społeczna, itp. Celem dydaktycznym pozostaje natomiast formacja studentów w przygotowaniu ich do podjęcia obowiązków życiowych, wraz z rozwojem ciągłej formacji osobistej i z gotowością ich posługi Kościołowi¹¹.

W dobie dzisiejszej mówi się o *nowej ewangelizacji*, ponieważ nowy jest współczesny kontekst kulturowy, w którym często zwykło się przedkładać opinie zamiast czynić wysiłek w kierunku poszukiwania prawdy. W takiej sytuacji przed studiami nauk kościelnych staje wyzwanie do wypracowania nowego języka religijnego, zdolnego współczesnemu człowiekowi przedstawić trudną i specyficzną dla niego treść prawd objawionych. Chodzi więc o wyrażenie we współczesnym języku wiary chrześcijańskiej w jej ciągłości z wiarą wszystkich wierzących. I stąd wyrasta zadanie teologa, skłaniające do wyprowadzenia z aktualnej kultury własne-

¹⁰ Por. A. V. Zani, *Identità delle istituzioni accademiche ecclesiastiche: cultura e nuova evangelizzazione*, Lateran University Press, Città del Vaticano 2012, s. 10-11.

¹¹ Por. A. V. Zani, *Identità delle istituzioni accademiche ecclesiastiche: cultura e nuova evangelizzazione*, w: A. V. Zani – M. Pellerrey, *Le istituzioni accademiche ecclesiastiche. Cultura della qualità e nuova evangelizzazione*, Lateran University Press, Città del Vaticano 2012, s. 23-24.

go środowiska elementów przydatnych do lepszego „naświetlenia” niektórych aspektów treści wiary, przy respektowaniu zasady, że „stosowanie w teologii elementów i narzędzi pojęciowych zapożyczonych od filozofii lub innych nauk wymaga oceny, dla której zasadę normatywną stanowi nauka objawiona”¹².

Człowiek dzisiejszy znalazł się w sytuacji prowadzącej często do dezorientacji, bo usuwając Boga zatracił siebie samego. Pozostało mu tylko jego własne oblicze, a to jest zbyt mało, by móc się określić dojrzałym i niezależnym. Wpatwienie w siebie, narcyzm, prowadzi do zagubienia siebie samego. Człowiek traci relacje z innymi i pozostaje sam. Pozostaje więc konieczność dojścia do Boga. Jeśli człowiek współczesny chce wyjść z patologii, jaka ogarnęła jego życie i odnaleźć właściwe dla siebie miejsce, to musi odnaleźć oblicze Boga odzwierciedlone w Jego Synu, który stał się człowiekiem w Jezusie Chrystusie. Tylko w Nim człowiek może odnaleźć własne oblicze, bo został stworzony na Jego obraz (por. Rdz 1, 27)¹³. Dlatego wypracowanie *nowego języka*, jako bardziej skutecznego środka przekazu prawdy o zbawieniu, jest konkretnym wymogiem ewangelizacji, aby ona była rzeczywiście *nową*.

1.3. Służba Prawdzie

Jednym z głównych tematów, na którym musi się skoncentrować nowa ewangelizacja, jest problem *prawdy*. Ten sam problem stoi na wskroś otwarty również przed teologią i naukowymi instytucjami kościelnymi: *przedstawić w sposób rozumny prawdę o Bogu*. Jest to zadanie zawsze aktualne, a w naszych czasach szczególnie, bo gdy myślimy o dzisiejszym kryzysie pogrążającym Europę, to trzeba dostrzec, że nie leży on tylko w porządku ekonomicznym i finansowym, ale jest to kryzys kulturowy i antropologiczny. Człowiek znalazł się w kryzysie swojej tożsamości. W dużej mierze jest to skutek jego nieopanowanego pragnienia bycia centrum wszystkiego i w ten sposób staje się niedostępna dla

¹² Por. Kongr. Doktryny Wiary, *Instrukcja o powołaniu teologa w Kościele*, nr 10.

¹³ Por. E. R. Pose, *Le radici cristiane dell'Europa*, Marietti, Genova-Milano 2007, s. 102-104.

niego *prawda*, ponieważ brakuje mu oparcia na Jedynej Prawdzie, którą jest Bóg.

Człowiek rozumem swoim może dojść do poznania nie tylko niektórych prawd, ale może dojść do poznania także pewnego dziedzictwa prawd uznawanego przez cały rodzaj ludzki, a w nim do samego szczytu prawd religijnych, jakim jest Bóg osobowy objawiony w Jezusie Chrystusie, który sam o sobie stwierdza: „Ja Jestem drogą i prawdą, i życiem” (J 14,6)¹⁴.

Dzisiejsze chrześcijaństwo, a także chrystologia katolicka, staje wobec zagadnienia prawdy głównie w kontekście przemian kulturowo-społecznych i dialogu międzyreligijnego. Trudności w tym dialogu są powodowane metafizycznym i epistemologicznym kryzysem w rozumieniu prawdy, co często prowadzi do jej zrelatywizowania. Taka sytuacja objawia się w trudności pogodzenia prawdy religijnej z historyczno-kulturowymi uwarunkowaniami myślenia i różnymi formami religijnego doświadczenia. Jej wynikiem staje się przekonanie, że misterium Boga jako *Prawdy* jest niewyczerpane i stąd wyprowadza się wniosek o braku obiektywnej podstawy dla uznania wyłączności jednej religii wobec drugiej, co w konsekwencji prowadzi do przekonania o równości wszystkich religii¹⁵.

Problem ten dostrzega wyraźnie teologia i dlatego znalazł się on również przedmiotem refleksji Międzynarodowej Komisji Teologicznej, która analizując go rozważa relacje rozumu do wiary w możliwości poznania prawd wiary. Prawda objawiona przez Boga wymaga refleksji rozumu i jednocześnie pobudza umysł wierzącego. Z jednej strony, prawda objawiona musi być analizowana i dogłębnie badana przez wierzącego. Owocem takiej refleksji jest większe rozumienie prawdy wiary, bo wierzący dostrzega wtedy wewnętrzne związki między różnymi etapami historii zbawienia i między poszczególnymi prawdami wiary, które są wzajemnie ze sobą powiązane. Z drugiej strony, wiara pobudza rozum i poszerza jego granice poznawcze. Rezultatem takiego działania rozumu jest

¹⁴ Por. P. Henrici, *La Verità e le verità*, w: (Red. M. Agnes), *Per una lettura dell'Enciclica FIDES ET RATIO*, Città del Vaticano 1999, s. 75-83.

¹⁵ Por. M. Bordoni, *La cristologia odierna di fronte alla questione della verità*, w: (Red. M. Serretti), *Unicità e universalità di Gesù Cristo. In dialogo con le religioni*, Cinisello Balsamo (Milano) 2001, s. 67-69.

jego ubogacenie w spotkaniu ze Słowem Bożym, ponieważ odkrywają się przed nim nowe i nieoczekiwane dotychczas horyzonty¹⁶.

Przy takim rozumieniu wzajemnej współpracy rozumu i wiary można powiedzieć, że wiara i rozum postrzegane w świetle Objawienia uzasadniają potrzebę dwóch nauk – *filozofii* i *teologii*, które zachowując własną autonomię, współpracują z sobą w badaniu jedynej Prawdy, która nadaje sens ludzkiej egzystencji. O tak ścisłym związku obu nauk przypomina też Instrukcja Kongregacji Doktryny Wiary O powołaniu teologa w Kościele *Donum veritatis* (24. 05. 1990):

„Właściwe zadanie teologii, którym jest zgłębianie sensu Objawienia, wymaga więc sięgnięcia do zdobyczy takiej filozofii, która dostarcza *«solidnego i harmonijnego poznania człowieka, świata i Boga»* i której twierdzenia mogą być przyjęte w refleksji o prawdach objawionych. Również nauki historyczne są niezbędne do studiów teologicznych, przede wszystkim ze względu na historyczny charakter Objawienia przekazanego nam w *«historii zbawienia»*. Należy także uwzględnić *«nauki humanistyczne»*, by lepiej zrozumieć prawdę objawioną o człowieku i o normach moralnych jego działania, dokonując konfrontacji owej prawdy ze słusznymi wynikami tych nauk”¹⁷.

Te dwie dyscypliny naukowe wyznaczają uniwersytetowi katolickiemu jego pierwszorzędne zadanie, jakim jest *skierowanie na służbę prawdzie*, co podkreśla Konstytucja apostołska *Ex corde*

¹⁶ Por. Commissione Teologica Internazionale, *La Teologia oggi: Prospettive, Principi e Criteri*, LEV, Città del Vaticano 2012, n. 63: La verità rivelata di Dio, quindi, richiede e al contempo stimola la ragione del credente. Da una parte, la verità della Parola di Dio deve essere esaminata e scandagliata dal credente; è così che ha inizio *l'intellectus fidei*, la forma assunta qui sulla terra dal desiderio del credente di vedere Dio. Suo scopo non è affatto sostituire la fede, ma piuttosto esso si sviluppa naturalmente dall'atto di fede del credente, e può effettivamente assistere coloro la cui fede vacilla di fronte all'ostilità. Frutto della riflessione razionale del credente è una comprensione delle verità della fede. Tramite l'uso della ragione, il credente coglie i collegamenti profondi tra le diverse tappe della storia della salvezza e anche tra i diversi misteri di fede che si illuminano a vicenda. D'altra parte la fede stimola la ragione stessa e ne allarga i limiti. La ragione è spinta ad esplorare vie che da sola non avrebbe nemmeno sospettato di poter percorrere. La ragione esce arricchita da questo incontro con la Parola di Dio, poiché scopre nuovi e insospettati orizzonti.

¹⁷ Kongr. Doktryny Wiary, Instrukcja *Donum veritatis*, nr 10.

Ecclesiae: „Uniwersytet katolicki ma zaszczytny obowiązek poświęcać się całkowicie działaniu na rzecz prawdy. (...) Nie rezygnując bynajmniej ze zdobywania pożytecznej wiedzy, uniwersytet katolicki wyróżnia się wolnością poszukiwania całej prawdy o naturze, o człowieku i o Bogu. W naszej epoce istnieje bowiem pilna potrzeba takiej właśnie bezinteresownej służby, polegającej na głoszeniu sensu prawdy, tej fundamentalnej wartości, bez której nie może istnieć wolność, sprawiedliwość i godność człowieka. W duchu swoistego uniwersalnego humanizmu, uniwersytet katolicki oddaje się całkowicie zgłębianiu wszystkich aspektów prawdy w ich istotowej więzi z Prawdą najwyższą, którą jest Bóg”¹⁸.

Taki proces dochodzenia do prawdy uświadamia teologii i jej nauczycielom, że dochodzenie do prawdy pozostawać musi w łączności z doświadczeniem i życiem Kościoła, co zakłada nie tylko jedność ze Słowem Bożym i żywą Tradycją Kościoła, ale również z jego Magisterium pozostającym na służbie prawdy i człowieka.

Teologia musi pozostawać przede wszystkim na służbie Prawdy, którą jest Chrystus, bo ta Prawda jest istotnie czynnikiem jedności wszystkich wierzących. Stąd wypływa główny wniosek dla uniwersytetów katolickich, a w sposób szczególny dla teologii, że istnienie i praca tych instytucji muszą pozostawać w ścisłym związku z Urzędem Nauczycielskim Kościoła, odpowiedzialnym za strzeżenie depozytu prawdy wiary i jego nauczanie¹⁹.

1.4. Utrwalanie wartości

Mając na uwadze współczesne przemiany społeczno-kulturowe i towarzyszący im często proces ignorowania, a nawet niszczenia historycznych wartości humanizujących i ubogacających człowieka, Jan Paweł II w Konstytucji apostolskiej o uniwersytetach i wydziałach kościelnych *Sapientia christiana* (1979) zwraca uwagę na świadomość Kościoła o zdolności Ewangelii do przenikania myśli, kształtowania kryteriów osądu i norm postępowania, które stanowią o kulturze człowieka. Ewangelia jest zdolna pobudzić kulturę

¹⁸ Jan Paweł II, Konst. apost. *Ex corde Ecclesiae*, nr 4.

¹⁹ Por. Tamże, nr 14; por. P. Coda, *Al servizio della Verità*, w: (Red. M. Ubaldi), *Vocazione ecclesiale del teologo*, LOGOS, Roma 1990, s. 21-23.

do zaangażowania tej mądrości chrześcijańskiej, która łączy w jednej syntezie działania człowieka z wartościami religijnymi²⁰.

Problem *wartości* w formacji studiów uniwersyteckich został podjęty w ostatnich latach także przez Oficjalne Seminarium Procesu Bolońskiego²¹ na temat: *Dziedzictwo Kulturowe i Wartości Akademickie Uniwersytetów Europejskich, oraz Atrakcyjność Europejskiego Obszaru Studiów Wyższych* (The Cultural Heritage and Academic Values of the European University and the Attractiveness of the European Higher Education Area)²².

W związku z wyrażonymi na tym Seminarium wypowiedziami europejskich Ministrów Szkolnictwa Wyższego i ekspertów różnych środowisk uniwersyteckich w Europie, można by zapytać: *Jaki powinien być uniwersytet współczesny w optyce Procesu Bolońskiego?*

Dążąc do systematycznego kształtowania kultury jakości studiów wyższych, prelegenci wymienionego Seminarium Procesu Bolońskiego zwrócili uwagę głównie na: autonomię uniwersytetu, wolność badań naukowych, wychowanie do tolerancji, formowanie wartości etycznych, wychowanie do odpowiedzialności, egzystencjalny i formacyjny sens wartości religijnych.

Ważna myśl tych wystąpień koncentrowała uwagę na wzmocnieniu tożsamości akademickich instytucji europejskich i na ustaleniu określonej strategii dla uczynienia uniwersyteckich studiów

²⁰ Por. Jan Paweł II, Konst. apost. *Sapientia christiana*, Wstęp: „Mądrość chrześcijańska, której z polecenia Boskiego Kościoła naucza, pobudza ustawicznie wierzących w Chrystusa do tego, aby starali się ujmować w jednej żywotnej syntezie sprawy i przedsięwzięcia ludzkie wraz z dobrami religijnymi, pod których kierunkiem wszystkie one zespalają się wzajemnie w jedną całość na chwałę Bożą i ku pełnej doskonałości człowieka, obejmującej zarówno dobra ciała, jak i duszy (KDK 43 nn)”.

²¹ Akademicki *Proces Boloński* skupił w Europie Przestrzeń Studiów Wyższych, obejmującą aktualnie 47 państw europejskich, we współpracy z niektórymi organizacjami międzynarodowymi. Stolica Apostolska stała się członkiem „Procesu Bolońskiego” podczas Europejskiej Konferencji Ministrów Szkolnictwa Wyższego, odbywającego się w Berlinie we wrześniu 2003 r.

²² Seminarium Procesu Bolońskiego, zorganizowane w dniach 30. 03 – 01.04.2006 w Watykanie przez Stolicę Apostolską, we współpracy ze Stowarzyszeniem Rektorów Uniwersytetów Papieskich, Papieską Akademią Nauk, UNESCO-CEPES Rady Europy (Europejskie Centrum Studiów Wyższych), pod Patronatem Komisji Europy.

europejskich strefą atrakcyjną dla instytucji innych kontynentów. Starano się ukazać, że uniwersytety europejskie stanowią miejsce, w którym się rozwija i jest przekazywane dziedzictwo kulturowe wraz z wartościami, które są prawdziwym świadectwem nie tylko cywilizacji umieszczającej w centrum osobę ludzką w jej wszystkich wymiarach, ale mogącymi stanowić ważny wkład dla zaoferowania odpowiedzi na zapotrzebowanie różnych instancji w aktualnej sytuacji. Atenea naukowe powinny dawać impuls do dialogu poprzez wartości, utrwalając wartości historyczne w obecnych czasach²³.

Ponieważ uniwersytety są z natury swej centrami kształtowania, rozwoju i utrwalania kultury, która pozostaje zawsze zorientowana na człowieka, stąd również wartości związane organicznie z kulturą mają wymiar personalistyczny. Autentyczne wartości nie podlegają zmiennym decyzjom większości i przez to nie mogą być przedmiotem negocjacji. Wśród podstawowych wartości znajdują się wartości etyczne i religijne. Ich utrwalanie w działaniach uniwersytetu stanowi o pamięci społeczeństwa katolickiego, stojącego u początków formowania się uniwersytetów. Jakkolwiek w rozwoju społeczeństwa uniwersytety powinny reagować także pozytywnie na czynnik ekonomiczny, to pozostając w swoich badaniach niezależnymi i autonomicznymi nie mogą za wszelką cenę – jak powiedział *President of the German Academic Exchange Service (DAAD)* – płacić na tym polu redukcją zasad etycznych²⁴.

Kultura uniwersytetu powinna pomóc w uznaniu priorytetów w wewnętrznych tendencjach do ograniczeń etycznych. Jeden, scalony wewnętrznie uniwersytet, nie może pozostać odseparowany od problemów społecznych, ale powinien pomagać w dialogu międzypokoleniowym i w rozwoju różnych dyscyplin naukowych. Pierwsze uniwersytety miały głęboko zakorzeniony sens międzynarodowy, podczas gdy dziś jawią się często jako rywale, zamknięte w sobie. W jednoczącej się Europie jest ważne, by jej uniwersytety wspomagały utrwalanie europejskiej kultury, zakorzenionej

²³ Por. B. Magyar, *The Academic values of the European University and its contemporary relevance*, w: *I valori accademici dell'Università Europea. Atti del Seminario di Studio promosso in relazione al "Processo di Bologna"* 30. 03 – 1.04. 2005, LEV, Città del Vaticano 2007, s.77-81.

²⁴ Por. T. Berchem, *The Academic values of the European University and its contemporary relevance*, w: dz. cyt. j. w. , s. 82-86.

w klasycznej kulturze grecko-rzymskiej i w wierze chrześcijańskiej. Kultura uniwersytetu zakłada autonomię akademicką oraz wolność od władzy politycznej i skrepowania ekonomicznego. Uniwersalny charakter poznania w humanizmie integralnym, wielodyscyplinarność naukowa, antropologia poznania, wspólnotowy wymiar uniwersytetów, historyczne wartości i tradycje powinny być współprzekazywane. W zakresie utrwalania i przekazywania wartości etycznych dziś także w uniwersytecie odczuwa się problemy z wkroczeniem relatywizmu. Demokratyzacja stworzyła pewnego typu „mega-universytet”, na który wkroczyła merkantylizacja poznania, utrudniająca często badania naukowe²⁵.

Uniwersytet w Europie powinien się czuć współodpowiedzialny za naszą narodową tożsamość wobec różnic kulturowych i globalizacji. Jak apelował P. Blasi, profesor fizyki na Uniwersytecie Florenckim – *Uniwersytet nie powinien tracić wartości historycznych, ale je umacniać, zachować krytyczny stosunek do wymogów niektórych warstw społeczeństwa i wychowywać społeczeństwo jutra poprzez uporządkowany świat wartości*²⁶.

Uniwersytety powinny starać się o odzyskanie tych wartości, na których same zostały zbudowane, to znaczy: *mądrość i prawdę*, bo one dają *duşę* dzisiejszemu światu. Przywracanie tych wartości powinno być w programie Procesu Bolońskiego. Troska o zachowanie autentycznych wartości humanistycznych, w tym religijnych, leży w interesie Europy. To zadanie powinny odpowiedzialnie realizować uniwersytety, których Europa potrzebuje w strategii rozwoju narodów. Do tej strategii rozwoju jest konieczne zachowanie tradycyjnych wartości europejskich, wyrastających z korzeni greckich i judeo-chrześcijańskich²⁷.

Mysząc i mówiąc o jednej Europie, trzeba mieć na uwadze podstawową prawdę, że człowiek *otrzymuje* przeszłość, by ją *nieść* odpowiedzialnie w przyszłość. W społecznej rzeczywistości uniwersytet jest miejscem, w którym często się dostrzega młodego człowieka żyjącego w lęku o przyszłość. Dlatego uniwersytet, wspo-

²⁵ Por. M. Braga, *The Academic values of the European University and its contemporary relevance*, w: dz. cyt. j. w., s. 87-90.

²⁶ Por. O. Blasi, *The Academic values of the European University and its contemporary relevance*, w: dz. cyt. j. w., s. 91-96.

²⁷ Por. Jan Figel, *Searching for a New Balance: The next Frontier for Europe's Higher Education*, w: dz. cyt. j. w., s. 109-115.

magany Procesem Bolońskim, poprzez *mądrość humanistyczną* powinien trafiać do każdego człowieka w nim studiującego, poprzez kulturę, w której nie powinno zabraknąć wartości chrześcijańskich. Europa od początku posiadała wspólnotę wartości: koncepcja człowieka, szacunek dla osoby ludzkiej, wolność, odpowiedzialność, itd. W dzisiejszej sytuacji sekularyzmu i relatywizmu uniwersytet powinien podjąć prawdziwy problem antropologiczny, by realizować to, co Europa czyniła kiedyś. Usuwając korzenie, nie można oczekiwać owocu. Europie trzeba przywrócić wymiar religijny, ukazać sens człowieka i jego historii. W tej sferze teologia ma odwagę twierdzić, że jest oparta na Objawieniu zdolnym zintegrować człowieka. Dlatego od początku powstania uniwersytetu w jego strukturze znalazła się teologia, obok filozofii, prawa i medycyny. Teologia nie chce być królową nauk, ale chce wspomagać i uzupełniać inne nauki, zwłaszcza w sferze antropologii²⁸.

Uniwersytety były od początku europejskie i przyciągały młodzież z całego świata. Dotyczy to młodzieży z ówczesnego środowiska związanego z trzema wielkimi religiami. W epoce średnio-wieczna młodzież studiowała na uniwersytetach teologię, bo wiara i wartości z nią związane to prawdziwe korzenie Europy, i stąd bardzo jest sensowne, że dzisiaj teologia powróciła do nauczania uniwersyteckiego. Dlatego – jak mówi R. S. Sirat, Wielki Rabin i Rektor Akademii *Hillel* w Paryżu – mówienie o wartościach nie może być odbierane w sensie obrażania kogoś, bo nauczanie wartości, także dla agnostyków, jest pożyteczne i podstawowe. Nauka bowiem nie może zastąpić ani wiary, ani mądrości. Życie potrzebuje odpowiednich pomocy kierowniczych, wśród których istotną rolę spełniają wartości, jako korzenie jedności w różnorodności. Tych wartości potrzebuje Europa i uniwersytety europejskie powin-

²⁸ Por. R. Etchegaray, *L'Université d'aujourd'hui: Au croisement des cultures et des religions*, w: dz. cyt. j. w., s. 119-123; Także: Jan Paweł II, Konst. apost. *Ex corde Ecclesiae*, nr 33: Szczególne pierwszeństwo należy przyznać badaniu i ocenie – z chrześcijańskiego punktu widzenia – norm oraz wartości dominujących we współczesnym społeczeństwie i kulturze, a także przykazaniu dzisiejszemu społeczeństwu zasad etycznych i religijnych, które nadają pełen sens ludzkiemu życiu. Jest to najcenniejszy wkład, jaki uniwersytet może wnieść w rozwój owej autentycznej chrześcijańskiej antropologii, która bierze początek z osoby Chrystusa i pozwala dynamicznie stworzenia i odkupienia wpływać na rzeczywistość i na prawidłowe rozwiązywanie problemów życia.

ny jej pomoc poprzez wskazywanie właściwego kierunku rozwoju i duchowego wzmocnienia na drodze jej scalania, także ekonomicznego²⁹.

Zrozumieniu sensu wartości kształtujących duszę europejską pomaga studium Europy w jej początkach. Takie studium zaprasza bowiem do refleksji nad sposobem, w jaki od swoich początków chrześcijaństwo rozwijało się w epoce Imperium rzymskiego i do refleksji nad analizą jego relacji z otaczającym środowiskiem i dziedzictwem kulturowym społeczeństwa pierwszych wieków chrześcijaństwa. Ten rozwój Europy jest nie do pomyślenia bez uwzględnienia rozwijającego się na początku chrześcijaństwa. Albo dokładniej, początki Europy stają się zrozumiałe jedynie w świetle wysiłków realizowanych przez rodzący się Kościół. Choćby szczyt procesu zwanego Europą nie stanowi jedyne- go rezultatu chrześcijaństwa, to nie można zapominać, że Europa jest konkretną formą jaka się rozwinęła poprzez chrześcijaństwo. Chrześcijaństwo nie narodziło się w Europie, ale – z pewnością – Europa narodziła się z chrześcijaństwem. W niej chrześcijaństwo ugruntowało sens *uniwersalizmu*, odziedziczonego od kultury grecko-rzymskiej i ukształtowało go w świetle wiary. Dzięki niemu Europejczycy mieli od początku świadomość, że niezależnie od kultury i stanu społecznego wszyscy przynależą do tej samej natury ludzkiej, mają tego samego Ojca, Boga. Podstawową stała się zasada *prawdy* związanej z *wolnością*. Te podstawy istniejące w czasach Imperium rzymskiego, poprzez wieki średnie aż do niedawna, mogą być różnie interpretowane ale nie negowane. Podważanie tej prawdy powoduje odpowiedzialność, zwłaszcza w momentach kryzysu jaki przeżywamy.

U podstaw każdej cywilizacji istnieją zasady, które warunkują rozwój, trwanie, albo destrukcję. Wśród nich są trzy podstawowe: *kultura*, *religia* i *prawo*. Do *kultury* przynależą: język, tradycje, sztuka w różnych formach wyrazu i to wszystko, co stanowi o działaniu i myśleniu osobistym i społecznym. *Religia*, z kolei, jest zdolna odpowiedzieć na podstawowe pytania o sens życia ludzkiego, tj. na miłość, cierpienie, śmierć. W człowieku jest bowiem coś, co go przekracza i sam z siebie nie może na wszystko odpowie-

²⁹ R. S. Sirat, *Insuffler une âme: Aux Université Européenne*, w: dz. cyt. j. w., s. 143-148.

dzieć. *Prawo* zawiera normy regulujące życie społecznym. To, co dziś w Europie się weryfikuje, to niemożność zachowania związku między tymi zasadami. W naszych czasach, gdy zostały obalone mury dzielące kraje Europy i wiele granic, co pozwalałoby marzyć o jednoczeniu się Europy, mnożą się ekstremizmy, które tę jedność utrudniają. W życiu społecznym popełnia się zasadniczy błąd zakładając, że nowe musi oznaczać zerwanie z przeszłością. Nie można budować nowej rzeczywistości niszcząc tożsamość budowaną przez wieki. Błędem jest również, że chce się budować Europę niezależnie od chrześcijaństwa, a nawet wbrew niemu. A przecież ono należy do historii i kultury wielu krajów Europy. Wybór neutralności wobec religii jest złym wyborem, bo nie wszystkie religie Europy są sobie równe. Życie w obojętności, w agnostycyzmie, w ateizmie, nigdy nie zdoła pomóc w daniu odpowiedzi na sens życia, ani też doprowadzić do faktycznej jedności narodów³⁰.

Rzeczywistość Europy nie opiera się tylko na jej bogactwach naturalnych, na węglu, ropie i stali, na wspólnym rynku, na wspólnej monecie. To są tylko etapy i elementy procesu jaki prowadzić powinien do jedności, przy zachowaniu różnych tradycji narodowych i własnej historii, które od początku są złączone z chrześcijaństwem. Ono nadało siłę wartościom i kulturze, tworząc z wysiłkiem syntezę między myślą grecką i rzymską odczytywaną przez pryzmat Pisma św., oraz syntezę różnych zdobyczy kulturowych, naukowych i technicznych, osiągniętych poprzez wieki.

W ostatnich latach te wartości są poddawane niszczeniu, nie przez upływ czasu ale przez zjawiska kulturowe i prawne, które niszczą ich substancję. Europa żyje dziś lękiem spowodowanym wojnami i kryzysem po osiągniętym dobrobycie i pokoju. Stabilność rodziny, wychowanie dzieci, bezpieczeństwo pracy, opieka społeczna w chorobie, brak pracy, to wszystko powoduje mroczny kryzys, a z nim niepewność i lęk o przyszłość. Jak można wyjść z tego tunelu? Jeśli nie w oparciu o samą ekonomię, to potrzeba przemiany kulturowej, a zwłaszcza antropologicznej.

Myśląc o prawdziwej jedności Europy, Benedykt XVI przeniknięty troską o jej przyszłość, tak mówił do uczestników Kongresu zorganizowanego przez Komisję Episkopatów Wspólnoty Euro-

³⁰ Por. R. Fisichella, *La nuova evangelizzazione. Una sfida per uscire dall'indifferenza*, Mondadori, Milano 2011, s.34-40.

pejskiej (COMECE) z okazji „50 rocznicy Traktatów Rzymskich - Wartości i perspektywy dla Europy jutra”: „Nie można myśleć o budowaniu *prawdziwego europejskiego domu wspólnego* zapominając o własnej tożsamości narodów naszego Kontynentu. Chodzi bowiem o wcześniejszą od tożsamości geograficznej, ekonomicznej i politycznej tożsamość historyczną, kulturową i moralną; tożsamość stanowiącą przez wspólne wartości uniwersalne, które przekazało chrześcijaństwo, stanowiące nie tylko rolę historyczną ale fundamentalną dla Europy. Te wartości, stanowiąc duszę Kontynentu, powinny trwać w Europie trzeciego tysiąclecia jako «zaczyn» cywilizacji. Jeśli natomiast miałyby one zaniknąć, to jak mogłyby «stary» Kontynent realizować funkcję «zaczynu» dla całego świata?»³¹

Pamięć o wartości chrześcijańskich korzeni Europy powinny utrzymywać głównie uniwersytety, mając świadomość współodpowiedzialności za jej właściwe oblicze³². Gdy refleksja nad wartościami prowadzi do ustalenia, że chodzi w niej o *rzeczywiste* wartości historyczne, wtedy ujmuje się je w kategorii *wartości kulturowych*, rozwijanych przez aktywność człowieka. Takie wartości wywierają konieczny wpływ na rozwój osobowości ludzkiej, a stanowiąc element kultury przynależą jednocześnie do podstawowych praw człowieka³³. Dlatego każdy uniwersytet, w tym również uniwersytet katolicki, mając na uwadze pomoc udzielaną młodemu człowiekowi i społeczeństwu, w którym działa w nieustannym dążeniu do prawdy, ma również obowiązek kształtować te wartości, które służą formowaniu jednostki w jej najlepiej rozwijanym człowieczeństwie.

2. Formacyjny wkład uniwersytetu katolickiego

Uniwersytet katolicki, podobnie jak wszystkie uniwersytety, w swojej misji i posłudze wobec Kościoła i społeczeństwa szczególnie uwagę zwraca na młodą generację studentów, by przygo-

³¹ http://212.77.1.245/news_services/bulletin/news/19899.php?index=19899&po_date=...2007-03-24

³² Por. E. Romero Pose, *Le radici cristiane d'Europa*, Marietti, Genova-Milano 2007, s. 17-19.

³³ Por. H. Carrier, *Droit naturelle*, w: Tenze: *Lexique de la culture pour l'analyse culturelle et l'inculturation*, Desclée, Tournai-Louvain La Neuve 1992, s. 133-134.

tować ich na ludzi prawdziwie humanistycznej kultury, zdolnych przekazywać ją następnym pokoleniom, wraz z rozwijającymi osobę ludzką wartościami.

Także w tej materii znajdujemy wyraźne stanowisko Konstytucji apostoelskiej *Ex corde Ecclesiae*: „W procesie kształcenia studentów postęp wiedzy akademickiej i zawodowej winien łączyć się z formacją w duchu zasad moralnych i religijnych oraz z poznawaniem nauki społecznej Kościoła. Program studiów przygotowujących do określonego zawodu powinien obejmować także formację etyczną, odpowiadającą temu zawodowi. Ponadto, wszystkim studentom należy dać możliwość uczestniczenia w kursach doktryny katolickiej”³⁴.

2.1. Wkład uniwersytetu katolickiego w formację studentów

Studenci uniwersytetów katolickich, teologicznych instytutów kościelnych, a także wydziałów teologicznych istniejących w strukturach uniwersytetów państwowych, wśród różnych dyscyplin naukowych odbywają także studia z teologii ogólnej i ze specjalistycznych kierunków teologii pozostających w relacji z innymi kierunkami naukowymi, jak: prawo kanoniczne, nauki historyczne, nauki o rodzinie, katolicka nauka społeczna, nauki o wychowaniu, itd.

Zwłaszcza studium teologii realizowane na wydziałach nauk kościelnych powinno stanowić inspirację dla młodych ludzi w nabywaniu, rozwijaniu i przekazywaniu nie tylko wiedzy teologicznej, ale wspartej na niej także formacji religijnej i związanymi z nią wartościami ludzkimi. Są pozytywne do odnotowania zjawiska współpracy, także w Polsce, między wydziałami teologicznymi i innymi wydziałami studiów uniwersyteckich w zakresie międzywydziałowych wykładów. Świadczy to o klimacie wzajemnego szacunku i konkretnej współpracy w zakresie wspólnych badań i przekazu wiedzy wspomagającej rozwój kultury młodzieży studiującej.

Wzajemne umowy między uniwersytetami państwowymi i Stolicą Apostolską o powołaniu wydziałów teologicznych wewnątrz

³⁴ Konst. *Ex corde Ecclesiae*, art. 4, par. 5.

uniwersytetów państwowych świadczą pozytywnie o obu stronach uznających obiektywną wartość studiów teologicznych w osobowej formacji człowieka. Takie decyzje świadczą też o zrozumieniu, iż nie powinno się stawiać barier wokół teologii i traktować jej jako przywileju zarezerwowanego dla przyszłych duchownych, osób zakonnych i niektórych osób świeckich, które w przyszłości staną się nauczycielami religii w szkołach państwowych.

Studium teologii w zakresie formacji intelektualnej powinno wzbogacać i wzmacniać formację duchową, a także stanowić środek wspomagający rozwój formacji duszpasterskiej. Dlatego jest ważne, by w postępującej fragmentaryzacji programu akademickiego, starającego się odpowiedzieć na „potrzeby czasu”, nie utracić ogólnej świadomości tego, czym powinno być dla teologii objawienie chrześcijańskie, jako jej istotna podstawa³⁵. Stąd też jest sprawą dużej wagi, by wydziały kościelne, a w nich teologia, pozostały wierne własnej naturze i własnej misji, a jednocześnie by potrafiły odpowiedzieć na nowe wyzwania w sferze naukowej, kulturowej i społeczno-ekonomicznej. O tym przypomina też Konstytucja apostolska *Sapientia christiana*: „Chodzi tu przede wszystkim o ‘zmiennosć czasu’ niosącą z sobą tak szybkie przemiany, iż wydaje się, że nic stałego i trwałego nie może być ustanowione; chodzi tu również o trudności wynikające z ‘różnorodności miejsc’, które wymagają – jak się mniema – takiego tzw. pluralizmu, że normy powszechne, obowiązujące na całym świecie, wydają się być prawie niemożliwe”³⁶.

W sytuacji dokonujących się w świecie przemian, którym podlega też środowisko akademickie, wskazania Konstytucji *Sapientia christiana* podkreślają wymóg „istotnej jedności systemu studiów kościelnych. Nie ograniczają one w niczym właściwego rozwoju tych studiów, ale mają na uwadze osiaganie przez nie możliwie obfitych owoców, ponieważ w tej uprawnionej różnorodności wydziałów ujawni się wszystkim jedność Kościoła katolickiego, również w odniesieniu do tych przybytków wyższego wykształcenia”³⁷.

³⁵ Por. G. Pittau, *Il contributo della teologia alla formazione degli studenti. Considerazioni a partire dalla situazione mondiale*, w: (Red. F. Arduzzo), *Lo studio della teologia nella formazione ecclesiale*, San Paolo, Cinisello Balsamo (Milano) 2001, s. 134.

³⁶ Konst. *Sapientia christiana*, Wstęp, VI.

³⁷ Tamże.

Akademickie uczelnie katolickie powinny stanowić również właściwe centra formowania wartości i życia nimi. Podstawę każdego środowiska wychowawczego stanowią relacje między nauczycielem i uczniem, oraz wzajemne relacje między uczniami. Również w przypadku uniwersytetu ważną rolę formacyjną postawy studenta stanowią relacje między nauczycielami akademickimi i studentami, oraz wzajemne relacje między studentami. Relacja nauczyciel – student staje się wychowawcza, gdy prowadzi do samorealizacji młodego człowieka, który obok zdobycia wiedzy pragnie rozwijać swoją kulturę osobową. Nauczyciel akademicki współpracujący ze studentem, zwłaszcza z okazji prowadzonego seminarium i prac dyplomowych, powinien starać się poznać właściwe zdolności studenta dla określenia jego aspiracji, w celu możliwości ich realizacji. Stąd wypływa wniosek, że nie można narzucać własnych schematów myśląc o rozwoju studenta. Relacja oparta nie na słabych emocjach, ale na prawdziwym szacunku studenta i pragnieniu jego duchowego rozwoju, jest autentyczną formą kształtowania charakteru i postawy studenta.

Szczególnym wymiarem szkoły katolickiej w formacji postawy studenta, także na płaszczyźnie akademickiej, jest dialog między wiarą i kulturą w nauczaniu. Wymaga on pogłębionego badania prawdy, prowadzonego w rzetelnej współpracy nauczyciela i studenta. Badania takie, oparte na przekazie Objawienia chrześcijańskiego, powinny prowadzić do rozwoju ludzkiej świadomości, wychowywać do wartości, zwłaszcza do szacunku dla drugiej osoby, ukazywać sens miłości małżeńskiej i wartość rodziny³⁸.

Intelektualna formacja teologiczna powinna służyć ubogaceniu formacji duchowej studenta i stać się narzędziem formacji duszpasterskiej, zarówno w odniesieniu do kandydatów do kapłaństwa jak również studentów świeckich, którzy mogą w przyszłości podjąć określone zadania w środowiskach kościelnych. Taki rodzaj formacji może i powinien być wspierany przez duszpasterstwo akademickie.

³⁸ Por. E. Dal Covolo, *Tra scuola e università. Il contributo educativo oggi, in una società complessa, liquida, secolarizzata*, w: C. Cafarra – E. dal Covolo, *L'EDUCAZIONE È COSA DI CUORE. La responsabilità degli educatori oggi*, Lateran University Press, Città del Vaticano 2012, s. 19-33; por. Konstytucja *Ex corde Ecclesiae*, n. 34.

2.2. Formacyjny wkład duszpasterstwa akademickiego

Uniwersytet, miejsce nauczania i badań naukowych, z natury swej jest wezwany do rozwoju społeczeństwa na płaszczyźnie kultury i przygotowania ludzi w przyszłości odpowiedzialnych za różne sektory jego życia. Instytucja ta nie pozostaje bez wpływu na współczesne prądy kulturowe związane z sekularyzmem, czyli „taką koncepcją świata, według której całkowicie tłumaczy się on sam, bez potrzeby uciekania się do Boga, który staje się zbyteczny, a nawet przeszkadza”³⁹. Konfrontacja z sekularyzmem jest rzeczą nieodzowną w posłannictwie Kościoła wobec problemów wyraźnie demonstrowanych na początku trzeciego tysiąclecia, jak to wyraził Jan Paweł II w Liście apostolskim *Tertio Millennio Adveniente*⁴⁰.

Młódzież, zwłaszcza studencka, jest wrażliwa na tego rodzaju proces sekularyzacji. Zjawisko to da się odnotować w kilku sektorach, dlatego chrześcijańska obecność na uniwersytecie w aktualnych okolicznościach pluralizmu kulturowego jawi się jako wymóg ewangelizacji. Domaga się on podjęcia duszpasterskiego dialogu w zakresie wiary, a więc w obszarze religijnego indyferentyzmu, różnych form agnostycyzmu i nie może ograniczyć się do zwyczajnej rozmowy z małymi grupami, które mogą również tracić konieczną moc w pomocy ewangelizacyjnej wobec swoich koleżanek i kolegów. Wspomniany dialog między kulturą i wiarą może się realizować według różnych inicjatyw, ponieważ właściwe formy i środki apostołatu respektujące jedność kościelną mogą tylko ubogacać całe przedsięwzięcie duszpasterskie.

Duszpasterstwo akademickie, realizowane w różnych formach, wyraża się przede wszystkim:

- w duszpasterstwie wobec osób: studenci, nauczyciele akademicy, personel administracyjny i techniczny;

³⁹ Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, nr 55.

⁴⁰ Jan Paweł II, List apostolski *Tertio Millennio Adveniente* (1994), nr 52: „Wymaga to podjęcia szerokiej problematyki *kryzysu cywilizacji*; którego przejawy występują przede wszystkim na Zachodzie, technicznie bardziej rozwiniętym, ale wewnętrznie zubożonym na skutek zapomnienia o Bogu, czy też zepchnięcia Go na ubocze. Na kryzys cywilizacji trzeba odpowiedzieć *cywilizacją miłości*, opartą na uniwersalnych wartościach pokoju, solidarności, sprawiedliwości i wolności, które znajdują pełne urzeczywistnienie w Chrystusie”

- animacja kulturalna życia uniwersyteckiego (ewangelizacja kultury);
- pogłębienie rozumienia chrześcijańskiej nauki w różnych płaszczyznach wiedzy (inkulturacja wiary)⁴¹.

Dialog kulturowo-religijny wymaga też poznania istotnych elementów wartości w innych religiach, które mogą być zaakceptowane i ubogacone wartościami ewangelicznymi. Nie może się on ograniczyć jedynie do płaszczyzny refleksji rozumowej, ale powinien prowadzić do praktyki poprzez dawanie świadectwa i rzeczywisty wpływ na życie uniwersyteckie.

Obecność chrześcijan na uniwersytecie wymaga też wykazania przez nich, że odpowiedzialność za solidnie realizowane studia, zarówno ze strony nauczycieli jak i studentów, jest także uprzywilejowaną i niezbywalną formą uniwersytetu katolickiego i wymogiem dawania przez niego chrześcijańskiego świadectwa, o czym mówi wyraźnie Konstytucja apostolska *Ex corde Ecclesiae*: „Naturalnym wyrazem katolickiej tożsamości wspólnoty uniwersyteckiej winna być umiejętność wcielania wiary w codzienną pracę, także poprzez refleksję i modlitwę w jej ważnych momentach. Należy zatem dostarczać katolickim członkom tej wspólnoty sposobności do realizacji w ich życiu katolickiej doktryny i praktyki. Należy ich zachęcać do uczestnictwa w sprawowaniu sakramentów, szczególnie sakramentu Eucharystii, która jest najdoskonalszym aktem kultu wspólnotowego”⁴².

Duszpasterstwo akademickie realizując w uniwersytecie swoją misję w poczuciu odpowiedzialności za integralną formację osoby ludzkiej i wspomagając Kościół w jego ewangelizacyjnej misji wobec świata, wspomaga także rozwój życia uniwersyteckiego.

Obecność uniwersytetu na określonym terenie stawia także konkretne wymogi dla Kościoła lokalnego, aby w duszpasterstwie oferowanym społeczności akademickiej antropologiczna koncepcja wiary chrześcijańskiej mogła się wyrazić w konkretnej formie pedagogicznej, wraz z jej podstawowymi wartościami: spójność

⁴¹ Por. Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa (CCEE). Commissione Catechesi-Università. Comitato europeo dei cappellani universitari. Lineamenta, Città del Vaticano 2004.

⁴² Por. Konstytucja apostolska *Ex corde Ecclesiae*, nr 39; por. także: Conferencia Episcopal Española, *Orientaciones de pastoral universitaria en el ámbito de la pastoral de la cultura*, Madrid 1995, s.15-35.

w wiedzy, prymat osoby, służebna i kulturowa wartość przygotowania zawodowego i badań naukowych, szczytowa pozycja prawdy. Są to właściwe cechy paradygmatu kulturowego, który jest zdolny wyrazić się w różnych tradycjach⁴³.

Streszczenie

Na bazie treści przekazanej głównie w Konstytucji apostołskiej Jana Pawła II o uniwersytetach katolickich *Ex corde Ecclesiae*, uwaga artykułu została skierowana na *Misję i postugę uniwersytetu katolickiego*, odpowiednio do przekazu tam zawartego: *Podstawową misją uniwersytetu jest nieustanne poszukiwanie prawdy poprzez badania naukowe, przechowywanie i przekazywanie wiedzy dla dobra społeczeństwa. Uniwersytet katolicki uczestniczy w tej misji w sposób zgodny ze swym szczególnym charakterem i swymi celami* (nr 30). Jak mówi wspomniany tekst, uniwersytet katolicki realizuje swoją misję w Kościele i dla Kościoła zorientowanego na posługiwanie społeczeństwu. Istotnymi problemami jego aktywności są: nowa ewangelizacja, dialog kulturowy, służba wobec prawdy i utrwalanie wartości powszechnych.

W ramach właściwych sobie kompetencji uniwersytet katolicki, podobnie jak każdy inny uniwersytet, staje się skutecznym narzędziem rozwoju kulturalnego zarówno konkretnej jednostki jak i społeczeństwa. Prowadzone przez niego badania naukowe obejmują studium wielu współczesnych problemów, jak: godność osoby ludzkiej, wartość życia ludzkiego, promocja sprawiedliwości społecznej, godność małżeństwa i rodziny, itd. U podstaw naukowych badań uniwersyteckich leży analiza korzeni i bezpośrednich przyczyn poważnych problemów naszej epoki, przy odwołaniu się do ich wymiaru etycznego i religijnego. W ten sposób realizując sobie właściwą misję uniwersytet katolicki oferuje swój wkład w rozwój kultury osoby indywidualnej i kultury światowej.

W formacji uniwersyteckiej poważną rolę spełnia także *duszpasterstwo akademickie*. Jego celem jest integrowanie życia z wiarą przy respektowaniu zasad religijnych i moralnych. Temu celowi

⁴³ Por. Por. Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa (CCEE). Commissione Catechesi-Università. Comitato europeo dei cappellani universitari. Lineamenta, Città del Vaticano 2004, n. 8.

powinien służyć również czynny udział w sakramentach, zwłaszcza w sakramencie Eucharystii, która jest szczytem wspólnotowego życia kultycznego.

Riassunto

In accordo colla Costituzione Apostolica di Giovanni Paolo II sulle Università cattoliche *Ex corde Ecclesiae*, l'articolo presentato tratta della „Missione di servizio dell'Università Cattolica”, come scrive il Papa: *La missione fondamentale di un'Università è la continua indagine della verità mediante la ricerca, la conservazione e la comunicazione del sapere per il bene della società. A questa missione l'Università cattolica partecipa con l'apporto delle sue specifiche caratteristiche e finalità* (n. 30).

Come dice il testo sopraddetto, l'Università cattolica svolge la sua missione nella Chiesa in servizio alla Società. I punti nevralgici della sua attività sono: la nuova evangelizzazione, il dialogo culturale, il servizio alla verità e il consolidamento dei valori comuni.

Nell'ambito della sua propria competenza l'Università cattolica, come tutte le altre Università, diventa lo strumento efficace di progresso culturale sia per le persone concrete, che per la società. Le sue attività di ricerca includeranno lo studio dei vasti problemi contemporanei, quali la dignità della persona, il valore della vita umana, la promozione della giustizia comune, la dignità del matrimonio e della famiglia, ecc. Sullo sfondo della ricerca universitaria sta lo studio delle radici e delle cause dei gravi problemi del nostro tempo, richiamando speciale attenzione alle loro dimensioni etiche e religiose. Così svolgendo la propria missione, l'Università cattolica offre il suo contributo alla cultura dell'individuo ed alla cultura mondiale.

Nella formazione degli universitari un ruolo importante compie anche la *pastorale universitaria*. Lo scopo di questa attività è integrare la vita con la fede con i principi religiosi e morali. A ciò serve anche la partecipazione ai sacramenti, specialmente al sacramento dell'Eucaristia.